

CARLES I, REI DELS CATALANS I SENYOR DE LES ÍNDIES

El 15 de gener de 1519, des de Saragossa, l'emperador Carles trametia una Reial Cèdula a En Lluís Carròs, membre del Consell Reial i ambaixador seu a Roma, a fi que supliqués al papa l'annexió d'un cert nombre d'illes americanes al bisbat de l'illa de Sant Joan. El rei li deia: "En Lluís Carròs, del nostre consell i el nostre ambaixador a la cort de Roma; sapigueu que al temps que es féu l'erecció de les esglésies i bisbats de les Índies, el papa Juli de gloriosa memòria, a suplicació dels catòlics reis, senyors meus i avis, que tinguin santa glòria, instituí i ordenà que l'illa de Sant Joan de Buriquén, que és a les dites Índies, fos un bisbat, pensant que la dita Illa era més gran, i que l'església en tindria renda convenient perquè el seu prelat s'hi pogués sustentar, i així fou instituït en el seu bisbat el llicenciat Don Alonso Manso, bisbe que és ara de dita Illa; ara, per raó que la dita Illa és molt petita, les rendes del dit bisbat són molt poques i no suficients per al seu sustentament, perquè les despeses de la terra són molt grans, i prop de la dita Illa, en el camí d'Espanya a les dites Índies, hi ha certes illes que ara com ara són inútils per tal com són habitades de gents idòlatres i de vicis, sense coneixement de la nostra santa fe catòlica, i així perquè creixi el dit bisbat com perquè els bisbes s'hi puguin sostenir, com també perquè els habitants de dites illes es converteixin amb la doctrina que el dit bisbe procurarà de donar-los, seran bons cristians i no es trobaran en la idolatria que ara es troben i es plantarà i arrelarà la nostra santa fe catòlica, ha semblat a la catòlica Reina, ma senyora, i a mi, que les dites illes s'ajuntin i s'annexin amb el dit bisbat de Sant Joan, les quals són aquestes: El Barran, Santa Creu, Les Verges, Sant Martí, L'Àguila, El Barret, San Vicenç, Sava, Estàsia, Sant Cristòfor, Les Neus, Rodona, Montserrat, S'Antiga, La Barbada, Guadalupe, Desitjada, Maria Galant, Tots Sants, Dominica, i escric sobre això al nostre sant pare, amb creença a vós remesa; per tant, jo us mano que llavors, per virtut d'aquesta carta de creença,

supliqueu de part meva a Sa Santedat que li plagui annexar les dites illes suara esmentades al dit bisbat de Sant Joan, a fi que tot sigui un cos i una unió, i d'això en gaudeixi el dit bisbe, com si al principi de l'erecció del dit bisbat es tinguessin i s'incorporeassin, tot dient a Sa Santedat quant és servit de Nostre Senyor i bé de les dites terres i de llurs habitants; i per a això feu i poseu tota sol·licitud i bona cura necessària, com en cosa del nostre servei"¹.

Així mateix, a la carta de creença que l'emperador, des de Saragossa i amb la mateixa data, enviava personalment al papa per suplicar-li l'annexió de les illes sobredites al bisbat de l'illa de Sant Joan, li feia saber que "jo escric a En Lluís Carròs, el meu ambaixador, que de part meva parli a Vostra Santedat el que d'ell sabreu, sobre l'annexió i unió de certes illes que s'han d'annexar al bisbat de l'illa de Sant Joan"². El rei obria el text de la carta, i el tancava a la signatura, amb els títols de "Rei de Castella, de Lleó, d'Aragó, de les dues Sicílies, de Jerusalem, de Navarra, etc.", cosa que deixa a palès que, d'antuvi, no actuava exclusivament i únicament com a monarca castellà, sinó també –sobretot tenint en compte que el document se signa a Saragossa, durant les dates en què va ser reconegut rei i sobirà del regne aragonès– com a rei de la Corona d'Aragó. Això explicaria, alhora, la intervenció del valencià Lluís Carròs, baró de Toga,³ davant de la Santa Seu per resoldre temes d'estricta índole americana; la qual cosa torna a posar de relleu la participació dels catalans en els primers afers diplomàtics de l'adquisició del Nou Món.

¹ Cf. *Cedulario Puertorriqueño*; compilació, estudi i notes de Vicente Murga Sanz, Ediciones de la Universidad de Puerto Rico, Río Piedras, 1964, tom II, doc, 33, p.39-40.

² Ídem, doc. 34, p. 40.

³ Vg. MARIA MERCÈ COSTA - ARMAND DE FLUVIÀ, "Els Carròs [arbre genealògic]", *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., volum 4, p. 490.

Però també explicaria totes les gestions que l'emperador va fer tan bon punt va arribar a Saragossa, en relació amb les noves terres americanes. A la capital aragonesa, al 10 de setembre de 1518, el rei expedeix una cèdula, per la qual expressava la cura que havia de tenir el pare Bartomeu de Cases per aplegar llauradors i gent feïnera que havien de passar a les Índies⁴. Amb aquesta mateixa data, també dirigeix una reial cèdula als consellers, regidors i autoritats de totes les ciutats del regne d'Aragó, als quals demana que passin llauradors a les Índies⁵. Deu dies més tard⁶, va fer redactar unes *Constitucions* “perquè els indis, a l'illa Espanyola i a les altres illes que eren descobertes, fossin ben tractats i governats”⁷.

L'Alonso de Santa Cruz ens ho exposa de la tenor següent: “Essent el rei En Carles a la ciutat de Saragossa, fou informat com a causa de la molta negligència i descuit que s'havia tingut a fer guardar les Ordenances que els Reis Catòlics, els seus avis, i altres governadors que havien estat de l'illa Espanyola havien fet als indis, els indis havien rebut molts greuges i danys en el seu tractament i conservació i multiplicació, per on havien vingut a molta disminució i havien recrescut molts altres mals i inconvenients; i com que la intervenció de Sa Altesa fos que els dits indis fossin ben tractats i doctrinats i instruïts en la fe catòlica, amb el parer de persones, teòlegs, legistes i canonistes i altres persones sàvies i experimentades, manà fer certes ordenances, afegint i traient algunes coses a les que el Rei Ferran, el seu avi, havia fet”⁸. Acte seguit, En Santa Cruz ens dóna un vast resum de les *Ordenances*⁹ i, en

⁴ Cf. LUIS RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; *Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Hispano-América*, V [1928], p. 58.

⁵ Ídem, p. 59.

⁶ Ídem.

⁷ ALONSO DE SANTA CRUZ, *Crónica del Emperador Carlos V*; publicada per Ricardo Bletrán y Rózpide i Antonio Blázquez y Delgado-Aguilera, Imprenta del Patronato de Huérfanos de Intendencia é Intervención Militares, Madrid, 1920, tom I, p. 188.

⁸ Ídem.

⁹ Ídem; vg. p.189-191.

acabar de narrar totes aquests mesures a favor de la conservació dels nadius americans, i en una clara evidència que aquest tema era de la sola incumbència aragonesa, ens remarca: “Despatxades les coses d’Aragó a les Corts de Saragossa, partí el Rei En Carles, a 27 de gener, cap a Barcelona”¹⁰.

Abans, però, de marxar, i també des de Saragossa, va rebre la nova del descobriment del Iucatan¹¹. Al 18 d’agost del 1518, va autoritzar a En Laurent de Gorrevod, membre de la seva cancelleria flamenca, “a introduir a les Índies 4.000 esclaus negres”¹². Al 24 de setembre expedia una cèdula en què ordenava “que no passés a les Índies, illes i terra ferma cap persona que fos condemnada per la santa inquisició, ni fill ni nét de cremat ni reconciliat”¹³. I, al 30 de setembre, dirigia una reial cèdula als procuradors de l’orde jerònima de l’illa Espanyola, als seus jutges d’apel·lació de l’Audiència i del seu Jutjat, en què els ordena que guardin les ordenances donades pels Reis Catòlics al 1516 amb tot rigor i justícia perquè no siguin maltractats els indis¹⁴, mentre, al 9 d’octubre propsegüent, envia En Lluís Berrio “amb les provisions i instruccions que veureu i seran pregonades a fi de fomentar l’anada a Índies dels súbdits i naturals d’aquests regnes perquè les poblin i hi tinguin béns i s’hi estableixi i hi arrelhi la fe catòlica, tot encarregant als consells i autoritats que facilitin i ajudin en tot els qui hi volguessin anar”¹⁵.

¹⁰ Ídem, p. 193.

¹¹ Cf. A. DE SANTA CRUZ, op. cit., tom I, p. 186.

¹² JOSEPH PÉREZ, *La Revolución de las Comunidades de Castilla (1520-1521)*; Siglo Veintiuno Editores, sa; 2a edició, Madrid, 1977, p. 126.

¹³ Cf. LUIS RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias. Catálogo Metodológico de las Informaciones y Licencias de los que allí pasaron, existentes en el Archivo General de Indias.- Siglo primero de la colonización de América. 1491-1592”, tom I; *Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Hispano-América*, IX (1930), p. 310.

¹⁴ Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”, op. cit., p. 59.

¹⁵ Cf. FRANCISCO BEJARANO ROBLES, *Catálogo de documentos del reinado de Carlos I, años 1516-1556, que se conservan en el Archivo Municipal de Málaga*; Diputación Provincial de Málaga, Málaga, 1994, doc. 32, p. 20.

Resta clar que “els súbdits i naturals d’aquests regnes” que han d’anar a conquerir i poblar el Nou Món, tan sols poden ser els súbdits i naturals dels regnes d’Aragó. Amb aquesta finalitat, l’emperador, també des de Saragossa, el mateix dia, demana “que els consells i autoritats de les ciutats, viles i llocs donin posada gratuïta a En Lluís de Berrio i als que vagin amb ell i els facilitin els manteniments necessaris a preus corrents, i que els tractin bé i honradament”¹⁶.

El fet el relata extensament el pare Bartomeu de Cases¹⁷, que, a més a més, ens innova que l’emperador va ordenar a En Berrio “que aneu amb En Bartomeu de Cases, el nostre capellà, on l’enviem, i feu en tot el que ell us digui”¹⁸. I és el mateix Cases que narra com, “en aquest any de 18, a Saragossa, féu el rei a En Diego Velàzquez governador de tota la terra del Iucatan i de la Nova Espanya”, que s’acabava de descobrir¹⁹.

Tot plegat indica que, mentre a Valladolid l’emperador no expedeix cap documentació relativa a l’empresa del Nou Món, per contra, des de Saragossa, desplegarà una tasca ingent per ordenar i impulsar les conquestes americanes, implicant-hi súbdits, consells, ciutats, autoritats, viles i llocs, que es va veure renovada, poc després, des de Barcelona. És molt estrany que, si com diu la historiografia oficial, les Índies depenien exclusivament de Castella, els múltiples afers que s’hi haurien d’haver ordenat, el nombre in comptable de negocis i navegants que haurien d’haver volgut veure i capitular amb el rei a fi de posar en ordre les seves tasques, els grans esforços dels religiosos per evangelitzar i salvaguardar de la destrucció els indígenes, la voluntat indeturable de la Cort i dels juristes per escriure ordenances, provisions i lleis, no hagués deixat cap rastre a

¹⁶ Ídem, doc. 34.

¹⁷ Vg. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, *Historia de las Indias*; edició d’Agustín Millares Carlo i estudi preliminar de Lewis Hanke, Fondo de Cultura Económica, S.A.; 2a reimpressió, Mèxic, D.F., 1986, vol. III, p. 189-193.

¹⁸ Ídem, p. 192.

¹⁹ Ídem, p. 193.

Valladolid i només hagués aconseguit deturar el monarca quatre mesos entre els castellans. Ben altrament, tota aquesta ordenació –com hem vist– s’agilita des de Saragossa i, tot seguit, es clourà al llarg d’un any a Barcelona.

Les atencions que l’emperador va tenir als catalans i la notable influència d’aquests en la seva primerenca política imperial, ha fet dir a En Ferran Soldevila que “ens proven, si no, potser, la seva predilecció pels catalans –una monografia documental ha pogut ésser bastida amb aquest títol– la seva indubtable dilecció envers ells”²⁰. Es refereix a l’aplec documental d’En Francesc de Bofarull i Sans: 130 documents que demostren la relació de l’emperador Carles amb Catalunya i que, segons el seu parer, són el senyal evident de “la predilecció d’aquest monarca envers els súbdits de la Corona Aragonesa i, en particular, els de Catalunya”²¹; el qual sentiment d’afecte “fou sempre correspost amb lleialtat pels catalans, establint-se una harmonia tan persistent que mai més no fou interrompuda”²².

En Merriman també és de l’opinió que, “segurament, cap part d’Espanya era més favorable a les seves aspiracions que la cosmopolita Barcelona”²³. I En Royall Tyler ho ha mirat d’explicar tenint en consideració el passat militar i comercial dels catalans. Per ell, “Barcelona, un dels grans ports comercials de la Mediterrània, havia conegut durant dos o tres segles un grau de prosperitat mai no somiat per cap de les ciutats marítimes castellanes. Aragó, amb Catalunya i València, havia seguit sent més ric que Castella i les seves dependències”²⁴. I afegeix que “A En Carles li

²⁰ FERRAN SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; segona edició, Editorial Alpha, Barcelona, 1963, p. 888-889.

²¹ FRANCISCO DE BOFARULL Y SANS, *Predilección del Emperador Carlos V por los catalanes*; Establecimiento Tipográfico de Jaime Jepsu, Barcelona, 1895, p. 7.

²² Ídem, p. 9.

²³ ROGER BIGELOW MERRIMAN, *Carlos V el Emperador y el Imperio Español en el Viejo y Nuevo Mundo*; traducció de l’anglès per Guillermo Sans Huélin, 3a edició, Espasa-Calpe, S.A.; Madrid, 1960, p. 43.

²⁴ ROYALL TYLER, *El Emperador Carlos V*; Editorial Juventud, S.A.; Libros de Bolsillo Z-212, Barcelona, 1976, p. 210.

agradaven els catalans i Barcelona, on passà molt més temps que a la seva primera visita a Castella, tal vegada per la mateixa raó que pertanyia més al passat que al futur”²⁵.

Així mateix, En Soldevila ha assegurat que, “en les estades del monarca a Barcelona, especialment el seu llarg primer sojorn, durant el qual –un any, ple d’esdeveniments de transcendència europea– fou capital del seu imperi”²⁶. I com a “capital de l’imperi” també l’esmenta En Jaume Casals, afegint-hi que, justament per això, “grans personatges europeus començaren a arribar-hi”²⁷. Així mateix, En Pere Voltes, en parlar de l’estada de l’emperador a la capital de Catalunya, escriu que “Barcelona –i amb ella el poble català– foren els primers dominis peninsulars d’En Carles que compregueren cabalment el sentit de la seva política i que captaren el començament d’una nova època de la monarquia espanyola”²⁸. Per això l’emperador romania a Barcelona. Segons En Voltes, “molts mesos portava la ciutat en el seu ofici de centre de la política de l’Imperi: a tots els carrers i a totes hores es veia l’anar i tornar de gent forastera, emissaris de les ciutats del regne o ambaixadors d’altres sobiraniaes”²⁹.

Aquest fet, que hauria d’haver estat considerat una autèntica anomalia política pels estudiosos d’aquest període històric i pels mateixos biògrafs de l’emperador, ha passat completament desapercbut. Si, com defensa la historiografia oficial, les noves terres americanes pertanyien exclusivament a Castella, i era des de Sevilla des d’on s’articulava tota la política econòmica i militar imperial, hauria estat molt congruent que l’emperador fes la seva estada més perllongada dels regnes hispànics

²⁵ Ídem, p. 210-211.

²⁶ F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; op. cit., p. 892.

²⁷ ÀNGEL CASALS, *L’Emperador i els catalans. Catalunya a l’Imperi de Carles V (1516-1543)*; Editorial Granollers, S.L.; Granollers, 2000, p. 68.

²⁸ PEDRO VOLTES BOU, *Cartas del Emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona*; Universidad de Barcelona–Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona, 1958, p. 15.

²⁹ Ídem, p. 17.

en aquesta ciutat o, en el darrer dels casos, en aquell regne. Però no va ser així. A Castella, tan sols hi va romandre quatre mesos. I ja, d'entrada, "es mantenia els castellans lluny del rei, obligant-los a veure ocupats els càrrecs i prebendes per forasters"³⁰. Mentre que, altrament, l'emperador es va estar dos anys als seus dominis catalans. La perllongada estada a Catalunya va fer que, al novembre de 1519, "una delegació de Toledo a la Ciutat Comtal, ja havia notificat al rei el seu descontentament per raó de la breu estada en terres castellanques davant el llarg temps de permanència a la Corona d'Aragó: quatre mesos *versus* dos anys"³¹. Cert: la carta de Toledo a les altres ciutats castellanques acusava el rei d'haver-se detingut molt poc a Castella, fet que "ha ocasionat granment que les coses d'aquest regne hagin quedat pendents"³². No cal dir que, efectivament, tal com apunta En Royall Tyler, "els castellans se sentiren menyspreats"³³.

Segons l'Ernest Belenguer, "Castella tem que l'emperador la supediti a la globalitat de la seva tasca i que no torni més a aquell regne; i que si ho fa sigui per poc temps i per exigir impostos"³⁴. En Roger Bigelow Merriman creu que als castellans no els plaïa la idea de ser "la cua de l'estel imperial"³⁵ i que l'opinió d'aquests "era exactament oposada a allò que és universal. Malgrat tots els grans esdeveniments del regnat precedent, els seus interessos eren primordialment encara locals i particularistes"³⁶.

³⁰ JOHN LYNCH, *España bajo los Austrias/I. Imperio y absolutismo (1516-1598)*; traducció de Josep Maria Bernadas, Historia, ciencia, sociedad-56, Edicions 62 s/a., 7a edició, Barcelona, 1993 vol. I, p. 53.

³¹ ERNEST BELENGUER, *El imperio hispánico, 1479-1665*; Libro de Mano-35, Grijalbo Mondadori, S.A.; Barcelona, 1995, p. 153.

³² Cf. MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, *La España del Emperador Carlos V (1500-1558; 1517-1556)*; dins *Historia de España*, dirigida per Ramón Menéndez Pidal, Espasa-Calpe, S.A.; Madrid, 1966, tom XVIII, p. 124.

³³ R. TYLER, op. cit., p. 41.

³⁴ E. BELENGUER, op. cit., p. 153.

³⁵ R. B. MERRIMAN, op. cit., p. 64.

³⁶ Ídem, p. 64-65.

Conformement, En Joseph Pérez, ens assabenta que “En Carles V havia quedat massa temps apartat dels assumptes de Castella”³⁷; la qual cosa, juntament amb les seves decisions imperials, van reforçar “el convenciment que tenien els castellans de no comptar per a res”³⁸. Tan és així, que, fins i tot, a la tornada de l'emperador a Castella, dos anys després, “es murmurava que Chièvres volia que se celebressin Corts a la llunyana Galícia per poder escapar d'Espanya amb la fortuna que havia acumulat”³⁹ i no sotmetre's a les pressions castellanques. A vista d'aquest menyspreu i de la nul·la importància que En Carles va atorgar a Castella, en aquell seu primer contacte, En Menéndez Pidal, confonent Espanya amb Castella, no sé si per manca de rigor historiogràfic o per voluntat política expressa, creu que, d'antuvi, el rei “no concebé la preeminència d'Espanya entre els seus Estats”⁴⁰, sinó més tard, a les Corts de la Corunya⁴¹, de 1520, i encara suggestionat pels flamencs i els consellers⁴². Tal com diu –erròniament– En Menéndez Pidal, “en sortir d'Espanya per coronar-se a Alemanya, En Carles fa la seva primera declaració imperial”⁴³. Per això, aquest erudit espanyol acusa el monarca de “jove de mentalitat retardada”⁴⁴ i en cap moment no s'atura a estudiar l'estada reial i el seu desplegament diplomàtic a Saragossa i Barcelona, als quals no en dedica ni una sola ratlla.

L'enuig dels castellans també sembla justificat perquè els diners que el rei va recaptar a Valladolid s'havien de gastar a Aragó i Catalunya. Les seves queixes reiterades que no es traguessin diners del regne ara ens haurien de permetre de fer

³⁷ JOSEPH PÉREZ, *Carlos V, soberano de dos mundos*; Biblioteca de bolsillo Claves-12, Ediciones B, S.A.; Barcelona, 1998, p. 36.

³⁸ Ídem.

³⁹ R. TYLER, op. cit., p. 41.

⁴⁰ RAMÓN MENÉNDEZ PIDAL, *Idea Imperial de Carlos V*; Colección Austral-172, Espasa-Calpe, S.A.; 6a edició, Madrid, 1971, p. 16.

⁴¹ Ídem, p. 31.

⁴² Ídem, p. 16.

⁴³ Ídem, p. 14.

⁴⁴ Ídem, p. 15.

una nova lectura d'aquell malcontentament. En Federico Chabod l'ha feta i l'ha orientada en la direcció que suara exposava. Per ell, l'estada curtíssima del rei a Castella, “no solament ofenia la «dignitat» dels castellans, la seva susceptibilitat tan viva i trista, sinó també els seus interessos, tota vegada que l'estada de la Cort en un lloc determinat significava grans despeses en benefici del comerç, etc., d'aquest lloc; ara, la llarga permanència a Aragó i Catalunya significava que allà es gastaven les rendes de la Corona, rendes en la seva quasi totalitat aportades precisament per Castella”⁴⁵.

Per contra, a Catalunya, l'actitud envers el rei i l'imperi va ser radicalment diferent. Tal com assegura En Belenguer, “en realitat, els catalans ni s'envaneixen per veure's convertits de cop en la capitalitat momentània de l'imperi”⁴⁶. És a dir, que si els catalans troben ben natural que la capital del nou imperi sigui Barcelona i que des d'aquí l'emperador organitzi la seva política imperial, és que totes les terres del Nou Món havien d'estar sotmeses als comtes de Barcelona i reis d'Aragó i vinculades a les seves institucions.

Només per això, ara faria sentit que l'emperador, a la seva proposició a les primeres Corts catalanes de 1519, recordés, segons En Soldevila, que Barcelona “apareixia aleshores com la [ciutat] més important dels seus «regnes i senyories»”⁴⁷; dels quals –deia, encara el rei– “la major part està unida, com sabeu, a aquesta corona d'Aragó”⁴⁸. Tornem-hi: si per l'emperador, la major part dels seus dominis –i ho diu ben clar: *la major part*– està vinculada a la Corona d'Aragó, és que les possessions americanes hi són incloses. Amb tot, la sentència reial, indesxifrable amb els coneixements històrics oficials d'avui dia, que postulen a tort i a dret,

⁴⁵ FEDERICO CHABOD, *Carlos V y su imperio*; Fondo de Cultura Económica, S.A.; Mèxic, D.F., 1992, p. 87.

⁴⁶ E. BELENGUER, op. cit., p. 146-147.

⁴⁷ F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; op. cit., p. 893.

⁴⁸ *Parlaments de les Corts Catalanes*; text, introducció, notes i glossari per Ricard Albert i Joan Gassiot, Els Nostres Clàssics, XIX-XX [Editorial Barcino], Barcelona, 1928, p. 246.

basant-se en els llibres arranjats per la censura, que tot l'imperi espanyol americà era vinculat a Castella, va fer exclamar a En Soldevila que es tractava d'una "frase memorable, que ens mostra com Amèrica no era encara valorada"⁴⁹. Ara bé: atès, que En Carles I fa aquesta asseveració al 16 de febrer de 1519⁵⁰ –uns quants mesos abans de ser proclamat emperador–, en aquell precís moment, el rei dels catalans no podia tenir en ment els seus dominis europeus continentals i, per tant, era encara més òbvia i notòria la realitat que tots els estats de la Monarquia Catalana, amb les Índies incloses, formaven la "major part" dels seus dominis. ¿Com podia, doncs, En Soldevila pretendre que el rei Carles no era del tot conscient del que deia o que no tenia present Amèrica? No. Ben lluny d'aquí, Amèrica era totalment valorada. Ja al 1516, des de la Cort de Borgonya, el llavors encara príncep havia incorporat al seu escut les Columnes d'Hèrcules amb la divisa *Plus Ultra*. Referint-se a aquesta simbologia, En Hans-Joachim König, ha assenyalat que En Carles, "en aquestes imatges semblava simbolitzar aquesta pretensió de renege universal, a despit que en aquest moment només havien estat conquerides i ocupades les illes i zones costeres del Carib"⁵¹. I, En López de Gómara, escriu a la dedicatòria al rei Carles, de la seva *Història General de les Índies*, del 1522, que "prengueres per lletra *Plus Ultra* per donar a entendre la senyoria del Nou Món"⁵².

Doncs bé: aquest emblema de Plus Ultra, que evidenciava la monarquia universal carolina, el rei el farà pintar, juntament amb l'emblema del Toisó d'Or, a banda i

⁴⁹ F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; op. cit., p. 893.

⁵⁰ Vg. *Parlaments de les Corts Catalanes*; op. cit., p. 243.

⁵¹ HANS-JOACHIM KÖNIG, "Plus Ultra: ¿Emblema de conquista e imperio universal? América y Europa en el pensamiento político de la España de Carlos V", *Carlos V / Karl V. 1500-2000*; Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Madrid, 2001, p. 557.

⁵² FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, *Historia General de las Indias*; Calpe, Madrid, 1922, vol. I, p. 5

banda de l'entrada, en dos seients del cadirat del cor de la Catedral de Barcelona⁵³, l'any de 1519, llavors que s'hi va celebrar el primer i l'únic Capítol General d'aquest orde en dominis peninsulars⁵⁴. Per tant, entra pels ulls que el primer lloc públic del món on el rei Carles va voler deixar constància del seu imperi transoceànic va ser la catedral de Barcelona.

És a dir, que, quan el príncep arriba a Catalunya, ja té una consciència ben formada sobre la seva monarquia i el seu imperi universals, que comprèn els seus regnes europeus i, especialment, Amèrica. I per això el rei fa l'asseveració que fa, amb fonament de causa, amb la comprensió explícita de tots els assistents a les Corts, sense por a desvetllar la riota ni la crítica intempestiva de cap dels seus contemporanis, ans fent-los partíceps d'aquesta incontestable l'evidència.

Sense desvelar-ho del tot, En Soldevila, però, intueix alguna cosa, car creu que, per Catalunya, “el moment semblava propici, puix que el monarca mateix hi semblava inclinat, per a atreure's la dinastia que començava, per oferir-li el suport necessari a les seves empreses, per a rectificar l'obra de Ferran el Catòlic i suplantar Castella en el seu paper, encara no ben capit per ella, de centre d'un magne imperi ja format i en vies d'engrandiment fantàstic”⁵⁵. Efectivament, En Soldevila ja ho diu: mentre Castella no havia assumit el seu paper imperial, Barcelona ja era el centre d'un magne imperi engrandint-se fantàsticament. I estima que els catalans “prou van sentir-se orgullosos de tenir dins llur capital el monarca més poderós de la terra”⁵⁶.

I no podia ser d'una altra manera. Amb encert ha apuntat En Jon Arrieta que “Barcelona serà l'escenari de diverses anàlisis i reflexions sobre l'estat de

⁵³ Vg. JOAN AINAUD DE LASARTE, *El Toisó d'Or a Barcelona*; Aymà, Editor; Barcelona, 1949, p. 62, 63 i 69.

⁵⁴ Ídem, p. 13.

⁵⁵ F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; op. cit., p. 893.

⁵⁶ Ídem.

l'administració de la Corona aragonesa⁵⁷ i que “des de Barcelona, i a pesar de l'atenció especial en els assumptes locals, pròpia de la reunió amb els braços catalans, s'hagueren de moure els fils que conduïren a la designació d'En Carles com a emperador⁵⁸. La nova la va rebre el 6 de juliol a Barcelona⁵⁹ “i fou celebrada amb grans festes⁶⁰. I En Manuel Fernández creu que la capital catalana, on el rei va rebre “el feliç anunci del començament de la conquesta de la Nova Espanya” i “la crida a d'altres empreses marítimes com les que En Magallanes va negociar llavors⁶¹, és un enclavament important perquè és aquí on “s'ajuntaven alhora la possessió del vell Imperi amb l'anunci del nou⁶².

Per contra, els castellans es van oposar manifestament al títol imperial. Per En José Antonio Maravall, la proclamació d'En Carles I com a Emperador de Romans va provocar un gran disgust a Castella⁶³. Segons ell, “des del nou «ethos» polític prenacionalista dels pobles castellans, no es podia acceptar aquest plantejament⁶⁴. Així mateix, ens advera que els Capítols de Valladolid “col·loquen la referència a la reina per davant de la del rei i es neguen a reconèixer cap primacia al títol imperial. Es curiós observar com s'exclou absolutament total al·lusió a l'Imperi a la correspondència dels comuns” i que “tothom pren les coses del Sacre Imperi com una jurisdicció aliena i sense cap relació possible amb el títol reial castellà⁶⁵. En

⁵⁷ JON ARRIETA ALBERDI, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*; Institución «Fernando el Católico», Saragossa, 1994, p. 96.

⁵⁸ Ídem, p. 97.

⁵⁹ Cf. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*; volum I, anys 1411 a 1539; edició dirigida per Josep Maria Sans i Travé, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, p. 351.

⁶⁰ F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; op. cit., p. 892, nota 38.

⁶¹ M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, op. cit., p. 123-124.

⁶² Ídem, p. 124.

⁶³ Cf. JOSÉ ANTONIO MARAVALL, *Las comunidades de Castilla*; Biblioteca Fundamental de Nuestro Tiempo-58, Alianza Editorial, S.A. – Club Internacional del Libro S.A. de Promoción y Ediciones, 4a edició, Madrid, 1984, p. 69.

⁶⁴ Ídem.

⁶⁵ Ídem, p. 70.

Merriman fa observar que l'ús, en els primers documents reials expedits a Castella, “del títol «Emperador electe» era també observat amb profund desgrat”⁶⁶. I, conformement, En Joseph Pérez, afirma que, a Castella, “lluny d'alimentar l'amor propi nacional, l'elecció del rei a l'Imperi provocà reaccions hostils”⁶⁷, com també que els nobles castellans temien que “Castella es convertís en una possessió més de l'imperi i es veïés obligada a finançar amb els seus impostos una política que li resultava aliena”⁶⁸. I conclou que el que va empènyer Castella a la revolta comunera, “no fou tant la xenofòbia, com de vegades s'ha escrit”, sinó el pressentiment que “es veuria arrossegada a participar en unes empreses que no considerava de la seva incumbència”⁶⁹.

Conformement, En Rafael Altamira creu que els castellans, de les dues visites llampec de l'emperador al seu regne, “en deduïen una abandó nociu als interessos de la monarquia en benefici d'altres Estats pertanyents a En Carles I”⁷⁰. I En Joseph Pérez postula que un dels motius fonamentals de la revolta comunera, va ser la sensació que tenien els castellans que els consellers del rei eren “els responsables d'haver aixecat una barrera entre el rei i llurs súbdits i de no tenir en absolut en compte els interessos del país”⁷¹. És a dir, que els castellans creien profundament que, pel nou Consell Reial, Castella era un zero a l'esquerra. En Pérez ampliarà tot aquest estat de descontentament generalitzat castellà, en un estudi minuciós sobre els pamflets que van aparèixer en aquell regne durant la presència del rei Carles. Del seu aplec documental se n'extreu ràpidament la idea que En Carles no va ser ben

⁶⁶ R. B. MERRIMAN, op. cit., p. 30.

⁶⁷ J. PÉREZ, *Carlos V, soberano de dos mundos*; op. cit., p. 34.

⁶⁸ Ídem, p. 35.

⁶⁹ Ídem.

⁷⁰ RAFAEL ALTAMIRA, *Manual de Historia de España*; Editorial Sudamericana, 2a edició, Bueno Aires, 1946, p. 360-361.

⁷¹ Cf. JOSEPH PÉREZ, *La Revolución de las Comunidades de Castilla (1520-1521)*; op. cit., p. 128.

rebut a Castella, des del mateix moment que hi va posar els peus i que els monjos van ser un dels principals impulsors del rebuig no tant del rei com de la seva Cancelleria. Així, del contingut dels escrits i dels sermons, En Pérez n'extreu que es convidava “als Grans a unir-se als representants del poble a fi de designar set persones diputades per llur saviesa i llur honestedat i que serien encarregats, com en altres temps els diaques, de reorganitzar l'administració del reialme”⁷². És a dir, que no només es rebutja el nou govern sinó que s'intenta crear un autèntic Estat a l'ombra. Dels retrets en contra de la Cancelleria també observa En Pérez, que “allò que els és reprovat no és pas tant llur condició d'estrangers, sinó les conseqüències d'una política que trenca brutalment amb la tradició i amb els interessos del país”⁷³. La percepció que tenen aquests predicadors de Castella és que es troba totalment desvalguda i el seu govern deixat a mans alienes. Per això un parell de monjos prediquen que “per punir els pecats dels castellans, Déu permet que Castella sigui ara governada per gents vingudes de tan lluny”⁷⁴ i fra Juan de Hempudia “retreu als governants que no respectin les clàusules del testament de la reina Isabel”⁷⁵. I rebla que “contra el nou personal polític, s'afirma una comunitat que comença a prendre consciència que els seus interessos pròpiament nacionals són sacrificats”⁷⁶.

Mentrestant, a Barcelona, les coses anaven ben altrament. Aquí, En Carles, actuant en tant que rei de la Corona d'Aragó, atorgarà “el títol de governador [del Iucatan] i certes llogües de terra, amb jurisdicció o sense ella, i altres mercès” a En Francesc de Garay o Garau, al 1519⁷⁷. Així mateix, al 6 d'abril, expedeix una provisió reial als oficials reials de l'illa de Sant Joan de Boriquén, per la qual ordena tot el que cal

⁷² JOSEHP PEREZ, “Moines frondeurs et sermons subversifs en Castille pendant le premier séjour de Charles-Quint en Espagne”; *Bulletin Hispanique*, LXVII (1965), p. 11.

⁷³ Ídem, p. 18.

⁷⁴ Ídem, p. 13.

⁷⁵ Ídem, p. 17.

⁷⁶ Ídem, p. 24.

⁷⁷ B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 233.

fer per cobrar l'almoixerifat, del qual impost estaran exemptes les persones que desmuntin les seves cases per anar a viure a les Índies⁷⁸. Encara de Barcelona estant, el pare Cases “torna a prosseguir la tria dels pagesos” que havien de marxar cap a les Índies⁷⁹ i que l'emperador, a Saragossa, li havia ordenat de portar a terme, juntament amb En Lluís Berrio. I, des de Barcelona, el rei donarà les instruccions pertinents perquè s'embarquin les llavors necessàries i les eines de conreu. En José Manuel Martínez ens ho exposa amb precisió: “En una carta datada al 1519 el Monarca ordenava que no es descuidés la sortida de cap nau cap a les Índies sense enviar-hi les eines del camp i llavors abundants”⁸⁰. Per ell, “d'Espanya s'envien llavors, estris de conreu, que es reparteixen gratuïtament entre els colons; i s'anima a fomentar l'emigració espanyola”⁸¹. I també “al 1519, una Reial Cèdula, en parlar de les Índies, o terra ferma, anima que vagin «a la dita terra alguns llauradors i gent feïnera, que llaurin i sembrin com ho fan en aquests Regnes, i perquè de l'una cosa i de l'altra en redunda molta utilitat i profit comú, així com per a les dites Índies»”⁸². De la lectura acurada del llibre d'En J. H. Parry, en trec que, a Barcelona, el rei va acabar de donar cos a un consell permanent que havia de tractar les coses de les Índies⁸³. Tal com ens indica l'Antonio Muro Orejón, aquesta nova Junta d'homes d'estat la va crear Ferran el Catòlic, després de la mort de la reina Isabel, al 1504, tot proposant “que el Consell fos suprem en els negocis del Nou Món”⁸⁴. Per tant, atès que el rei Ferran, tan sols era monarca exclusiu dels estats de la Corona d'Aragó,

⁷⁸ Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 59.

⁷⁹ B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 276.

⁸⁰ JOSÉ MANUEL MARTÍNEZ BANDE, “La leyenda negra y las leyes de Indias”, *Cádiz en la Carrera de las Indias*; Aula Militar de Cultura – Gobierno Militar, Cádiz, 1967, p. 135.

⁸¹ Ídem.

⁸² Ídem.

⁸³ Cf. J. H. PARRY, *El Imperio Español de Ultramar*; traducció de l'anglès d'Ildefonso Echevarría, Aguilar S.A. de Ediciones, Madrid, 1970, p. 39.

⁸⁴ A. MURO OREJÓN, “El Real y Supremo Consejo de las Indias”; op. cit., p. 5.

oposats, precisament en aquesta època, als interessos polítics de Castella, estem davant d'un òrgan netament català. Així, doncs, tindria sentit que, en arribar a Aragó En Carles el tornés a convocar –tot i que no en descarto la seva gestió a Saragossa, malgrat la manca d'informació que patim–. Per això, En Parry escriu que, a la capital catalana, “aviat adquirí una identitat i un nom peculiar. Al març de 1519 el rei s'hi dirigí com «Els del meu Consell que entenen en les coses de les Índies»; [i] ja al setembre de 1519 aquest títol ferragós havia estat abreuïat d'una manera no oficial, car apareix emprat com a «Consell d'Índies»”⁸⁵. D'acord amb aquest mateix autor, “el temps era oportú per a la reforma i enfortiment de l'administració central de les Índies”⁸⁶; que, com que el rei, la Cort i la Cancelleria que el reformaven i l'enfortien, eren a Molins de Rei i a Barcelona, és que tota la maquinària del govern de les Índies, es dirigia també des de la capital de Catalunya. És evident que, per tal com “no consta l'existència del Reial i Suprem Consell de les Índies fins al primer d'agost de 1524”⁸⁷, perquè serà just en aquell any que l'emperador crearà “un Consell Reial d'Índies que despatxés les causes, mercès i totes les altres coses d'aquelles parts, per segell i registre, conforme a l'estil dels altres Consells de Castella”⁸⁸, durant tots aquest anys primigenis som davant d'un Consell d'Índies vinculat directament a la Corona d'Aragó.

L'activitat americana no s'estrucarà i al 5 de juliol, En Carles I envia una reial cèdula al governador de Cuba, Diego Velàzquez o Vàzquez –molt probablement parent d'En Pero Vàzquez de Saavedra–⁸⁹, en què l'informa que ha sabut per mitjà del bisbe, que se l'impedeix rebre la part dels delmes que li correspon i l'adverteix

⁸⁵ J. H. PARRY, op. cit., p. 39.

⁸⁶ Ídem.

⁸⁷ A. MURO OREJÓN, “El Real y Supremo Consejo de las Indias”; op. cit., p. 23.

⁸⁸ Ídem, p. 20.

⁸⁹ Vg. JORDI BILBENY, “Pero Vàzquez de Saavedra i Cristòfor Colom”; *Papers d'Investigació Francesc Batlle-1*, Arenys de Munt, febrer 2001.

que no vol que torni a passar més⁹⁰. El 16 d'aquest mateix mes expedeix una reial provisió, adreçada als “nostres vassalls d'aquests nostres Regnes i senyories”⁹¹, en què exposa que “és la nostra mercè i voluntat que totes i qualssevol persones de qualsevol llei i condició que portin a vendre totes i qualssevol coses per provisions de les dites illes siguin així mateix lliures i exemptes per tot el dit temps d'alcabala i almoixerifat i duana i portatge i de tots els altres dits drets i imposicions, així a les dites illes com en qualssevol ciutats, viles i llocs dels nostres Regnes i senyories d'on es treguin i per on passin qualssevol coses per a proveïment de les dites illes”⁹². La provisió recollia i repetia una carta reial anterior, de 21 de maig de 1499, feta escriure en nom dels reis, per En Miguel Pérez d'Almaçan⁹³, secretari de la Cancelleria catalana. Al final d'aquest document, el rei hi deixava patent que vol que la seva reial provisió “valgui i sigui guardada segons i com fins ara ho ha estat i manem als del nostre consell i oïdors de les nostres audiències, alcaïds, algutzirs de la nostra casa i cort i cancelleries i a tots els governadors i corregidors”, així com d'altres funcionaris reials i “jutges i persones dels nostres Regnes i senyories que així ho guardin i compleixin i facin guardar i complir”⁹⁴. I, encara, al 16 d'agost, tramet una nova reial cèdula, ara als oficials de la Casa de la Contractació d'Índies, perquè en compliment de les ordenances –que havien estat redactades a Montsó al 1510–, no deixin passar al Nou Món ni or ni plata treballats⁹⁵.

⁹⁰ L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 59-60.

⁹¹ Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias”; op. cit., tom I, p. 317.

⁹² Ídem.

⁹³ Ídem, p. 319.

⁹⁴ Ídem, p. 319-320.

⁹⁵ L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 60.

En aquest sentit, al 14 de setembre d'aquest mateix any, Carles I rep a Molins de Rei l'Antoni Serrano –dit també Serrano de Cardona⁹⁶–, procurador de l'Espanyola a la Cort⁹⁷, a qui atorga una provisió reial, “per la qual prometem la nostra fe i paraula reial que ara, i d'aquí endavant, en cap temps del món la dita illa Espanyola ni cap part ni poble d'ella no serà alienat ni apartarem de la nostra Corona Reial nós ni els nostres hereus”⁹⁸.

El 23 d'octubre següent, des de Molins de Rei, el rei tramet una reial cèdula als governadors de les illes Espanyola, Ferrandina i Sant Joan. Els exposa que els llauradors que s'estaven reclutant per passar al Nou Món, ara “volen anar a poblar les nostres Índies del mar Oceà”⁹⁹ i, en conseqüència, els ordena que se'ls assenyali terra i solar perquè hi puguin aixecar un poble¹⁰⁰.

A Barcelona també rep la visita de fra Benet Martí¹⁰¹, capellà particular del governador de Cuba, Diego Velàzquez, amb provances i cartes acusatòries contra En Ferran Cortès¹⁰² “per a En Joan de Fonseca... i per al llicenciat Çapata i per al secretari Lope Conchillos [–tots ells homes de l'anterior Consell d'Estat del rei Ferran–], que en aquella saó entenien de les coses de les Índies”¹⁰³.

Com era d'esperar, els procuradors d'En Cortès i de la vila de Veracruz arriben primer, al mes de març, a València¹⁰⁴, acompanyats d'un fabulós tresor. Aquí, En Lluís Veret, guardià de les joies de la Corona¹⁰⁵, empaqueta “el tresor en caixes

⁹⁶ Cf. HUGH THOMAS, *La conquista de México*; Editorial Planeta, S.A.; 7a edició, Barcelona, 1995, p. 804 (nota 16), 817 (nota 50) i 820 (nota 28).

⁹⁷ Cf. DEMETRIO RAMOS, *Hernán Cortés. Mentalidad y propósitos*; Ediciones Rialp, S.A.; Madrid, 1992, p. 103.

⁹⁸ Ídem, p. 173.

⁹⁹ Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias”; op. cit., tom I, p. 321.

¹⁰⁰ Ídem.

¹⁰¹ D. RAMOS, op. cit., p. 174 i 185.

¹⁰² Ídem.

¹⁰³ Ídem, p. 50.

¹⁰⁴ H. THOMAS, op. cit., p. 390.

¹⁰⁵ Ídem, p. 387 i 390.

meticulosament construïdes”¹⁰⁶ i, “quan les Corts van acabar de tractar els temes principals, el Consell rebé els procuradors”¹⁰⁷, els quals portaven també un memorial que el descobridor mexicà enviava al rei¹⁰⁸. De conformitat amb En Thomas, “els partidaris d’En Cortès tenien molt per fer a Barcelona”¹⁰⁹ i, amb aquest fi, aquí es van posar en contacte amb un cosí d’En Cortès i amb un gruix d’amics d’aquest, abans de dirigir-se a la Cort¹¹⁰. Per aquest historiador anglès, “els procuradors aconseguiren igualment reunir-se a Barcelona” amb un conseller reial cosí d’En Cortès¹¹¹. Per això, En Thomas creu que “degué ser en aquest moment, i no abans, que lliuraren les cartes dirigides a l’emperador”¹¹². La nova va produir una joia infinita a l’emperador. Tal com ho descriu fra Prudencio de Sandoval, el rei, “estant a Barcelona, tingué una de les noves més felices que el príncep mai no hagi rebut: la del descobriment de la Nova Espanya i gran ciutat de Mèxic, per En Ferran Cortès”¹¹³.

Amb tot, el Cèsar no en té prou amb les cartes dels procuradors i, per una ordre del 5 de desembre, mana que li facin portar a Molins de Rei “els tresors i les «coses» arribades, amb els indis de la nova terra”¹¹⁴ mitjançant “una persona fiable i de confiança” i no pas amb els procuradors¹¹⁵.

¹⁰⁶ Ídem, p. 390.

¹⁰⁷ Ídem, p. 394.

¹⁰⁸ D. RAMOS, op. cit., p. 170 i 174.

¹⁰⁹ H. THOMAS, op. cit., p. 387.

¹¹⁰ Ídem.

¹¹¹ Ídem.

¹¹² Ídem p. 394.

¹¹³ FRAY PRUDENCIO DE SANDOVAL, *Historia de la Vida y Hechos del Emperador Carlos V, Máximo, fortísimo, Rey Católico de España y de las Indias, Islas y Tierra Firme del Mar Oceano*; edició i estudi preliminar de Carlos Seco Serrano, Biblioteca de Autores Españoles-80, Madrid, 1955, vol. I, p. 162.

¹¹⁴ D. RAMOS, op. cit., p. 177.

¹¹⁵ Ídem.

Sembla que l'ordre reial va ser molt efectiva, perquè aquell mateix dia l'emperador va rebre el tresor mexicà. En Demetrio Ramos adverteix que tot el que van portar, amb la notícia de les noves terres conquerides, “degué produir tal efecte al monarca i davant del Consell”¹¹⁶, que l'emperador va respondre, des de Molins de Rei, al 5 de desembre de 1519¹¹⁷: “N'he folgat molt i donc gràcies a nostre senyor per haver-se trobat en el meu temps terra tan rica i que la seva gent tingui mostres d'habilitat i capacitat per rebre l'aigua del baptisme”¹¹⁸. Efectivament, l'emperador va rebre els procuradors cortesinas i el tresor amb ells tramès, com, així mateix, ho ha consignat En Santa Cruz. Aquest, després de narrar-nos que En Ferran Cortès va enviar a l'emperador els seus ambaixadors amb un gran tresor, ens afirma: “I quan aquests missatgers arribaren a Espanya, trobaren l'Emperador a Barcelona, que els rebé molt bé i tingué per servei el que En Ferran Cortès havia fet i el present que li enviava”¹¹⁹. Però, tornant a l'ordre reial sobredita i escrutada a la menuda per En Demetrio Ramos, aquest es qüestiona: “Per què aquesta preocupació d'evitar que «les coses» les portin els procuradors mateixos fins a la Cort, encara que viatgin al costat de la persona que corre amb aquest encàrrec? El significat d'aquesta precaució tampoc no ha estat advertida, tot i que és molt simptomàtica: perquè, rebudes a Barcelona les notícies de la reclamació contra En Cortès interposada en nom d'En Velàzquez, calia separar els seus emissaris de la presentació i rebuda joiosa que es fes de les peces i metalls enviats, puix era absolutament necessari evitar el que seria una sentència pública glorificant en el problema reclamatori i convenia, en canvi, eludir discretament el risc que, envoltats per l'administració i per les satisfaccions que allò suscités, s'esmunyiria la legitimació del fet consumat. Així, no pot ser més evident que, en interposar-se aquesta cautela, els del Consell que són amb el Rei no volen

¹¹⁶ Ídem, p. 174.

¹¹⁷ Ídem, p. 199, nota 15.

¹¹⁸ Ídem, p. 174.

¹¹⁹ A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 214.

compometre ni avançar cap resolució envers ells, com seria la de ser rebuts pel Monarca o la del seu confinament”¹²⁰.

És a dir, que si tot l’afer polític suscitat entre En Cortès i En Velàzquez, amb el lliurament de cartes, memorial, presents i tresors, s’havia de decidir a Barcelona i a Molins de Rei per mitjà de l’administració i del Consell reial, és que el fet competia de ple les institucions, la Cort i la monarquia catalanes.

Per En Ramos, que ahora analitza l’impacte que les noves terres americanes posades sota la Corona van produir a En Carles I, l’escrit de l’emperador “ens mostra com aquest sentiment hagué de ser desbordant”¹²¹; i creu que aquesta convicció “no fou ocurrència tan sols del cercle de consellers que rodejaven l’Emperador o d’ell mateix”, per tal com ho demostra “el fet que el cronista Pedro Mexia, davant la nova dimensió que el fet oferia, també arribà a escriure a la seva crònica que «sembla que [aquella terra] la tenia Déu guardada per a l’Emperador»”¹²².

Per uns mesos concrets, “l’emperador s’havia ocupat d’alguns aspectes importants referents a les Índies” des de Molins de Rei¹²³, on s’havia refugiat de l’epidèmia de pesta que assolava Barcelona¹²⁴. És molt possible que hi passés tot o gran part de l’agost, car, al 12 de setembre, el duc de Cardona i el vescomte de Cabrera, al capdavant d’una ambaixada de militars, li pregunten, a fi d’agilitar el final de les negociacions de la Cort, que vagi un cop per dia al monestir dels Frares Menors de Barcelona¹²⁵. L’hi veiem, encara, signant documents diversos, els mesos de novembre i desembre¹²⁶. I al gener rep una carta del secretari Cobos, per la qual

¹²⁰ D. RAMOS, op. cit., p. 178.

¹²¹ Ídem, p. 175.

¹²² Ídem.

¹²³ Ídem, p. 386.

¹²⁴ Cf. B. DE LAS CASAS, op. cit. vol. III, p. 336 i P. VOLTES BOU, op. cit., p. 13.

¹²⁵ Cf. A. CASALS, op. cit., p. 81.

¹²⁶ Cf. P. VOLTES BOU, op. cit., p. 54-55.

aquest l'informa de la lentitud de les Corts¹²⁷. Fa la impressió que l'emperador només vindria a Barcelona per clausurar-les, al 19 de gener de 1520, segons ens n'informa el *Dietari* de la Generalitat¹²⁸, ja que el dia 23 del corrent marxaria cap a Lleida¹²⁹, en direcció a Castella.

Per tant, tot i que una gran part de cròniques i biografies d'En Carles I ens confirmen que el rei s'estava a Barcelona, el cert és que residia a Molins de Rei, mentre que a la ciutat comtal hi havia el seu equip negociador, “format per Antoni Agustí, Miquel Velàzquez i altres oficials del rei a Catalunya, i un emergent Francisco de los Cobos, grup al qual se sumaven Adrià d'Utrecht i, de tant en tant, el flamant canceller imperial Mercurino de Gattinara. Aquests es reunien diàriament amb representants dels braços per tractar dels diversos memorials, fossin particulars o col·lectius”¹³⁰.

Consegüentment, si és el consell reial el qui rep els procuradors d'En Cortès i els memorials i el tresor destinat a l'emperador, i, per torn, aquest consell és format pels catalans Antoni Agustí i Miquel Velàzquez Climent; per En Francisco de los Cobos –de qui En Cases ens assegura que era l'oficial i criat del secretari aragonès Lope Conchillos¹³¹– i pel bisbe de Tortosa, Adrià d'Utrecht, ens tornem a trobar davant l'evidència innegable que tots els assumptes d'Índies eren gestionats plenament per la Cancelleria reial catalana.

Barcelona esdevindrà, per tant, no tan sols la capital imperial, sinó més concretament la capital administrativa de les Índies. El pare Cases hi dedica un interès molt especial, des del capítol CVI, en què “el rei arriba i s'estableix la cort a Barcelona”¹³², fins al CLIV, en què l'acaba dient-nos que “per tal com ja entrava l'any de 1520”, el rei “concloué les Corts i marxà de Barcelona ja escollit

¹²⁷ Cf. A. CASALS, op. cit., p. 84.

¹²⁸ Cf. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*; op. cit., p. 353.

¹²⁹ Ídem.

¹³⁰ A. CASALS, op. cit., p. 81.

¹³¹ Cf. B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 170.

¹³² Ídem, p. 194.

emperador per embarcar-se a la Corunya i anar a Flandes”¹³³. Són, doncs, 61 capítols en què En Cases parla dels afers americans tenint com a eix vertebrador l’estada de l’emperador a Barcelona i Molins de Rei i el desenvolupament de les corts catalanes. Com a senyal confirmatori del que dic són les mateixes paraules d’En Cases: “No hi ha en aquest any de 19 res a referir tocant a les Índies del que s’ha esdevingut als regnes de Castella”¹³⁴.

A Barcelona, serà on el pare Cases mantindrà un combat dialèctic notable amb el primer bisbe del Darién, que també hi és present, “a fi d’alliberar tots els indis”¹³⁵, davant de l’emperador i d’En Jaume Colom, segon virrei i almirall de les Índies¹³⁶, que parlarà a favor seu¹³⁷. Aquí En Carles I rebrà un frare de Sant Francesc que havia estat a l’illa a Espanyola i que torna a Barcelona per denunciar els maltractaments i l’extermini dels indis, però només volia expressar-se davant “de Sa Majestat i del seu Consell”¹³⁸. Aquest anònim franciscà va dir que “veient, doncs, que aquella terra [del Nou Món] es perdia i que el seu primer governador fou dolent i el segon molt pitjor, i que Vostra Majestat era en felix hora vingut en aquests regnes, vaig determinar venir a donar-li nova d’això com a rei i senyor, en l’esperança del qual hi ha tot el remei”¹³⁹. En Cases també demanarà a l’emperador “que remei tanta maldat i perdició de gents, com moren cada dia, perquè la divinal justícia no escampi sobre tots nosaltres la seva rigorosa ira”¹⁴⁰.

En Cases exposa que “en aquest anys de 519, i allà a Barcelona, negociaven els administradors d’uns mercaders” que “tenien arrendada la croada i l’havien enviat a

¹³³ Ídem, p. 359.

¹³⁴ Ídem.

¹³⁵ Ídem, p. 336.

¹³⁶ Ídem, p. 337.

¹³⁷ Ídem, p. 338.

¹³⁸ Ídem, p. 340.

¹³⁹ Ídem, p. 341.

¹⁴⁰ Ídem, p. 344.

aquestes illes, que es declarés si podien, per les Butlles, compondre-se-les dels béns haguts i guanyats amb els indis i dels indis, perquè, si del guanyat amb els indis i dels indis, se les podien compondre, es guanyarien molts més diners”¹⁴¹. Posada la demanda davant el bisbe de Tortosa, la seva declaració va recaure a dos germans i amics del pare Cases, “els quals, usant de la comissió, estigueren quinze dies disputant i conferint ambdós a dos, sols dins de casa seva i sortint al camp”¹⁴², abans d’emetre la resposta i solució, que també donaren llargament i per escrit, en cinc proposicions, a Barcelona mateix¹⁴³.

A Barcelona En Cases també va tractar “amb l’Almirall de les Índies En Jaume Colom, que s’oferís al rei, a costa seva, edificar una fortalesa de cent en cent llegües” i que “hi posés 50 homes per tractar i contractar –que diem rescatar– amb els indis, i portés dues o tres caravel·les que sempre anessin visitant les forteses”¹⁴⁴. I un cop acceptat el negoci, l’almirall Colom va començar a tractar “del que demanaria per aquest oferiment i per les despeses que hi havia de fer amb el seu germà Ferran Colom”¹⁴⁵, que, aleshores, era a Barcelona.

Així mateix, a la capital catalana també van arribar en aquells dies “els tres pares de Sant Jeroni d’aquesta illa Espanyola, volent besar les mans al rei i fer-li relació de com quedava la terra”¹⁴⁶; cosa que no va ser possible perquè l’emperador ja se n’anava.

Sabem també per En Santa Cruz que tots els preparatius de l’armada d’En Magallanes, que havia de fer la volta al Món, es van dur a terme a Barcelona. Segons aquest cronista, “vingueren a la ciutat de Barcelona dos portuguesos, dits Ferran de Magallanes i Roderic Falero, desavinguts amb el Rei Manuel de

¹⁴¹ Ídem, p. 354.

¹⁴² Ídem.

¹⁴³ Ídem, p. 354-355.

¹⁴⁴ Ídem., p. 358.

¹⁴⁵ Ídem.

¹⁴⁶ Ídem, p. 359.

Portugal”¹⁴⁷. Van venir agermanats a fi de “suplicar a l’Emperador Carles que els ajudés a fer una Armada i que ells es proferien de descobrir-li, a la part del món que a Sa Altesa li havia tocat per repartició, moltes illes de pesca i clau i nou moscada, i que ells farien el viatge cap a les dites illes, per on no fossin molestats dels portuguesos; i com que sobre això es feren moltes consultes, al final Sa Majestat determinà que se’ls fes una Armada en què ambdós anessin per capitans generals i capitulà amb ells el que els havia de donar si les descobrien”¹⁴⁸. Per això mateix, l’Eduardo Ibarra ha escrit que “durant l’estada a Barcelona [de l’Emperador], s’hi engegaren dos assumptes famosos: l’expedició d’En Magallanes, que féu per primera vegada la volta al món, i la conquesta de Mèxic per En Ferran Cortès”¹⁴⁹.

Finalment, En Cases relata que “per aquest temps i any de 19 sobre 500, fou despatxat En Ferran de Magallanes a Barcelona per descobrir l’Especieria, al qual descobriment s’havia ofert i oferí, no pel camí que seguien els portuguesos, sinó per cert estret de mar que tenia per cert que descobriria”¹⁵⁰. I amb aquest fi, “es gastaren de la hisenda del rei, per despatxar-lo, crec que 21.000 ducats”¹⁵¹.

Potser, si bé sense adonar-se’n, l’únic historiador que ha fet veure la connexió de l’emperador Carles, en tant que rei dels catalans i senyor de les Índies, ha estat En Merriman. D’acord amb aquest historiador britànic, En Carles era a Barcelona esperant que les Corts li aprovessin una donació important de diners, la votació de la qual els diputats catalans anaven retardant¹⁵². Sis mesos després de la seva elecció reial, la discussió continuava. Per això, En Merriman apunta: “Fins al gener de 1520 no es votaren els diners, i encara llavors només arribà la xifra de 250.000 «lliures de

¹⁴⁷ A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 210.

¹⁴⁸ Ídem.

¹⁴⁹ EDUARDO IBARRA, *España bajo los Austrias*; Colección Labor/Ciencias Históricas-127/128, Editorial Labor, S.A.; Barcelona, 1927, p. 27.

¹⁵⁰ B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 357.

¹⁵¹ Ídem.

¹⁵² Cf. R. B. MERRIMAN, op. cit., p. 45.

Barcelona», amb prou feines suficients per cobrir les despeses de la prolongada estada del rei. Només la inesperada arribada, a l'anterior mes de desembre, d'un regal en or mexicà, enviat per En Ferran Cortès, havia salvat En Carles de la bancarrota¹⁵³. Amb la qual informació sabem del cert que les Corts catalanes van poder efectuar els pagaments exigits pel seu monarca mercès a l'or enviat des de Mèxic per En Cortès.

Amb tot, com que aquesta i d'altres arribades de l'or a Catalunya i la seva utilització per subsanar les despeses de les institucions catalanes contretes amb l'emperador denunciava obertament la implicació directa d'aquest país amb la conquesta i colonització del Nou Món, sovint trobem que els textos dels cronistes amaguen aquesta realitat nacional o la substitueixen per la castellana. Així, el pare Cases, que narra amb una escrupolositat i un detall extraordinaris tots els fets d'En Cortès, ni tan sols esmenta la visita que aquest va fer a l'emperador, primer a Monstó i, després a Barcelona, per bé que la seva *Història de les Indies* s'acabi al 1561, com ell mateix expressa al final del llibre¹⁵⁴. Tampoc En Santa Cruz no ens diu que En Cortès va arribar a Monstó, tot i que ens especifica que, a l'any 1528, “vingué a besar les mans de l'Emperador, amb molts grans fastos, on fou de tothom molt admirat i en molta estima tingut”¹⁵⁵. Altrament, segons En Bernal Díaz del Castillo, l'any de 1528, En Cortès va arribar a “la cort, que en aquella saó era a Toledo”¹⁵⁶, on va ser rebut solemnement per l'emperador i li va fer relació de les seves gestes¹⁵⁷. Al llarg de tot el capítol, el cronista parla sempre de Castella i de Toledo i escriu emfàticament que “vull portar a la memòria altres coses que a En Cortès li

¹⁵³ Ídem.

¹⁵⁴ B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 410.

¹⁵⁵ A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 468.

¹⁵⁶ BERNAL DÍAZ DEL CASTILLO, *Historia Verdadera de la Conquista de Nueva España*; introducció i notes de Luis Sáinz de Medrano, Clásicos Universales Planeta-210, Editorial Planeta, S.A.; Barcelona, 1992, cap. CXCV, p. 810.

¹⁵⁷ Ídem, p. 811.

esdevingueren a Castella al temps que hi estigué la cort”¹⁵⁸. Doncs bé: tal com ha indicat En Demetrio Ramos, “aquest esdeveniment no es produí a la ciutat del Tajo, on no hi havia la Cort”¹⁵⁹, sinó que En Cortès “hagué d’arribar fins a Montsó –on se celebraven les Corts aragoneses– per poder-se presentar davant del Rei”¹⁶⁰.

Des d’aquest mateix caient, l’Amada López de Meneses també ha incidit a remarcar el retoc, però, en aquest cas, en l’obra d’En López de Gómara. De conformitat amb ell, En Cortès “arribà a Espanya a finals de 1528, essent la cort a Toledo. Omplí tot el regne del seu nom i tothom el volia veure”¹⁶¹. Per la Meneses, des que ho va escriure aquest cronista, al segle XVI, “es ve repetint que la primera entrevista del conqueridor de la Nova Espanya amb el rei de les Índies, illes i terra ferma del mar Oceà tingué lloc a Toledo, que, certament, amb el seu alcàsser, hagués constituït un magnífic escenari de l’esdeveniment; però la veritat és que En Carles d’Àustria havia deixat aquesta ciutat el 12 de febrer del 1526”¹⁶². Segons ella, En Cortès, “després de passar per València, arribava a Montsó, la tradicional seu de les corts dels dominis de la corona d’Aragó a fi de celebrar-les”¹⁶³. I va ser precisament a les Corts de Montsó, “on, a més dels procuradors i representants dels braços, hi havia quasi tots els components del Consell d’Índies”¹⁶⁴, que l’emperador, en tant que rei de la Corona d’Aragó, va refusar de concedir a En Cortès el càrrec de virrei¹⁶⁵, tot i atorgant-li, no gensmenys, al 6 de juliol de 1529, des de Barcelona, el títol de

¹⁵⁸ Ídem, p. 813.

¹⁵⁹ D. RAMOS, op. cit., p. 239.

¹⁶⁰ Ídem.

¹⁶¹ FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, *La conquista de México*; Cròniques de América-36, Historia 16, edició de José Luis de Rojas, Madrid, 1987, p. 403.

¹⁶² AMADA LÓPEZ DE MENESES, “El primer regreso de Hernán Cortés a España”; *Revista de Indias*, XIV (1954), p. 69.

¹⁶³ Ídem, p. 71-72.

¹⁶⁴ D. RAMOS, op. cit., p. 249, nota 16.

¹⁶⁵ Ídem, p. 241-242.

Marquès de la Vall de Oaxaca i Capità General de la Nova Espanya i de les Costes de la Mar del Sud¹⁶⁶.

Per tant, ara és evident que, quan En Gómara ens diu que En Cortès “va omplir tot el regne del seu nom i tothom el volia veure”, és que va omplir Aragó i Catalunya de la seva gran fama i tots els aragonesos, primer, i els catalans, després, van fer els impossibles per veure’l.

¹⁶⁶ Ídem, p. 243, 251 (nota 39) i 254.